

Pomen sodelovanja s konservatorsko-restavratorsko stroko pri analizi dela *Panem et circenses*

Slika 1
Prvotno stanje dela *Panem et circenses*.
Foto: RC ZVKDS.

Slika Toneta Kralja z naslovom *Streljanje talcev*, 13. 10. 1942 je že dolgo poznana. Najverjetneje je nastala po naročilu v prvih letih po drugi svetovni vojni. Manj znano pa je, da je na hrbtni strani naslikano še eno delo T. Kralja z naslovom *Panem et circenses*, ki je bilo delno prekrito z barvnim premazom.

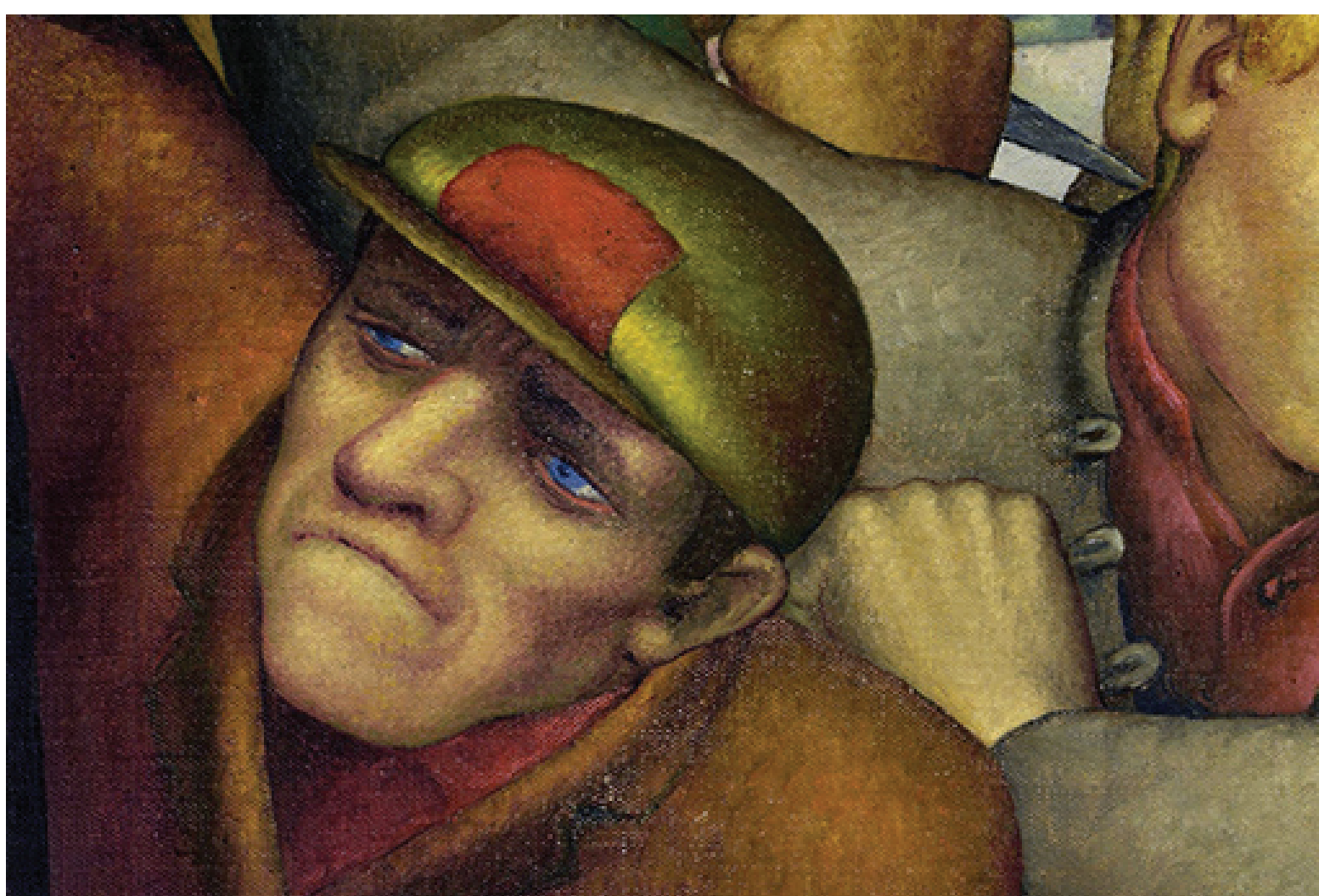
Zaradi nejasnih okoliščin nastanka slike in nanosa barvnega premaza smo se soočili z več vprašanji in jasno je bilo, da se moramo podrobnejšega raziskovanja lotiti v sodelovanju z drugimi strokami. V ta namen smo organizirali strokovni posvet, s čimer smo osvetlili tako prednosti kot zadržke pri odstranjevanju premaza. Odločili smo se, da v Restavratorskem centru Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljevanju RC) sprva izvedejo raziskave, nato pa odstranijo barvni premaz. Prav delo kolegic mag. Zoje Bajdè in Petre Bešlagić z RC je bilo ključno za celovito analizo slike. Posvetovanja z njima so bila stalnica celotnega procesa konservatorsko-restavratorskih posegov. Med posameznimi fazami smo reševali vprašanja nastanka slike in ikonografije, fizičnega stanja dela in obsega načrtovanih posegov.

Slika 2
Slika po opravljenih posegih.
Foto: RC ZVKDS.

Z izvedbo raziskav smo prejeli pomembne informacije o sestavi slike. Potrebno je poudariti, da na RC hranijo podatke o vseh pri njih izvedenih preteklih konservatorsko-restavratorskih posegih na Kraljevih delih, ki pomagajo pri primerjalni analizi materialov in ikonografije. Zelo koristna je na primer zbirka podpisov T. Kralja z več njegovih del. S pomočjo podatkov, ki jih hranijo na RC, smo lahko primerjali tudi tehnike njegovega slikanja na ostalih delih s tisto na obravnavani sliki, kar nam je pomagalo tudi pri datiranju slike.

Čeprav je bil motiv na hrbtišču že sprva prepoznaven, je bila ikonografska analiza mogoča šele z odstranitvijo barvnega premaza. S tem so se pokazali pretekli konservatorsko-restavratorski posegi, kar je bil za nas pomemben podatek o zgodovini dela. S pomočjo dela kolegic se je odstrl naslov slike, izvedeli smo, kje je bila slika obrezana, in zaradi deformacij na dveh stranicah tudi, koliko platna domnevno manjka. Izvedeli smo, kako je bil premaz nanesen, še preden je bila slika napeta v nov podokvir. Podroben pregled slike in nekateri detajli, ki običajno ne bi bili vidni, so nam pomagali tudi pri ikonografski analizi motiva. Kot primer naj navedemo oznake figur, kjer je Kralj prvotno naslikane simbole kasneje preslikal.

Slika 3
Detajl rdeče zastavice s srpom in kladivom.
Foto: RC ZVKDS.

Gre za vsebinsko in kompozicijsko kompleksno delo, ki je nastalo v letu 1942, in ki obravnava sočasno politično situacijo in pozicijo posameznikov znotraj nje. Z različnih vidikov spodbuja premislek k (ne)sodelovanju slehernika v kolesju teme *kruha in iger*, ki je aktualna v različnih zgodovinskih obdobjih. Odpira vprašanja angažmaja posameznika v kritičnih situacijah, njegove vesti, labilnosti, informiranosti in samostojnosti. Poleg tega slika predstavlja zanimiv vpogled in umetnikov komentar vojnega dogajanja, in sicer v realnem času, tako rekoč sočasno z dogodki. Ker je slika vsebinsko bogata, je njena analiza zahtevno delo, ki kliče k interdisciplinarnemu pristopu.

Slika 4
Detajl z avtorjevim podpisom, datacijo in poimenovanjem dela.
Foto: Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije.

Pri raziskovanju slike se je potrdilo, da stroke opazujejo gradivo na različne načine in z drugačnimi izhodišči, za raziskovanje in umestitev slike v umetnikov opus pa so ključne ugotovitve vseh sodelujočih.

Zahvala:

Mag. Zoji Bajdè in Petri Bešlagić za izrazito vestno opravljeno delo, strokovnost, svetovanja in spodbudo.